

РОЗДІЛ І. КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО; МУНІЦИПАЛЬНЕ ПРАВО

DOI <https://doi.org/10.26661/2616-9444-2018-3-01>

УДК :342.37:321.727(4+477)

КРОСКОНСТИТУЦІЙНИЙ ВПЛИВ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ У ПРОЦЕСІ СТАНОВЛЕННЯ КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМУ В УКРАЇНІ

Верлос Н.В., к.ю.н., доцент

*Запорізький національний університет, вул. Жуковського, 66, м. Запоріжжя, Україна
verlos79@gmail.com*

У статті здійснюється дослідження механізму рецепції та кросконституційного впливу європейських стандартів у процесі становлення конституціоналізму в Україні. Дослідження ґрунтується на конкретних прикладах механізму рецепції в практику державотворення, на підставі яких доведено, що рецепція є, з одного боку, феноменом, а з іншого – складним системно-структурним процесом, механізм якого вимагає виваженого підходу й узгодженої взаємодії відповідних суб'єктів конституційно-правових відносин, а також він може справляти вплив на функціонування інших галузей права.

Ключові слова: рецепція, механізм рецепції, конституціоналізм, кросконституційний вплив, гармонізація законодавства, адаптація законодавства, євроінтеграція

CROSS-CONSTITUTIONAL INFLUENCE OF EUROPEAN STANDARDS IN THE PROCESS OF ESTABLISHING CONSTITUTIONALISM IN UKRAINE

Verlos N.V.

*Zaporizhzhia National University, str. Zhukovskoho, 66, Zaporizhzhia, Ukraine
verlos79@gmail.com*

The article investigates the mechanism of reception and cross-constitutional influence of European standards in the process of establishing constitutionalism in Ukraine. The research is based on particular examples of reception mechanism in the practice of state building which confirm that reception, on the one hand, is a phenomenon and, on the other hand, complex system-structural process whose mechanism requires a balanced approach and coordinated interaction of relevant subjects of constitutional and legal relations. It also can influence the functioning of other branches of law.

It is proved that the reception of European standards into the practice of state building in Ukraine can be performed in several ways. First, it may have a voluntary character and be realized in the form of responsible borrowing of a positive experience of the constitutional building. Secondly, the reception, especially in constitutional law, may have a certain political shadow and be under the influence and even the pressure of the donor country or supranational superstructure (which is the European Union or the Council of Europe) and actually acquire a “forced” character. In particular, it touches the reception process of individual European standards into the national constitutional law. In fact, any rules of international law are not capable exercise regulatory influence on the internal social relations, because for this action they need to stand out the ratification procedure stipulated by the constitutional norms. Then they will become a part of the legislation of a particular state and their reception will gradually take place in the national legal system.

Attention is drawn on the fact that “forced” nature of the reception is quite relative concept as Ukraine is sovereign and independent state as well as autonomous entity of the international relations. Thus, to undertake obligations is its right, but not a duty. If the decision is accepted on behalf of the Ukrainian nation, it is essential to consider the ratification of any international agreements more thoroughly taking into account the legal implications and prepare for the process of reception of specific institutions or individual constitutional rules in advance including harmonization of domestic law.

The paper substantiates that effect of positive cross-constitutional influence in the process of state building in Ukraine is effective reception of constitutional ideas, concepts, standards, institutes that will contribute to the European integration and harmonization of domestic and European legal systems.

Key words: reception, reception mechanism, constitutionalism, cross-constitutional influence, harmonization of legislation, adaptation of legislation, European integration.

Розвиток сучасних держав у світі останнім часом відбувається в контексті впливу концепції глобального конституціоналізму, заснованого на ідеях демократизації, поступового формування дієвого громадянського суспільства, антропоцентризму тощо. У цьому зв'язку якісно оновленого розуміння має питання державного суверенітету, розвитку правових систем, формування конституційного правопорядку, поступово збільшується роль наднаціональних інститутів і їх вплив на внутрішньонаціональні конституційні традиції як основу формування та розвитку державного будівництва.

Україна з моменту здобуття незалежності пройшла доволі складний шлях у напрямі визначення зовнішньополітичних пріоритетів і конституційних засад організації державотворення. Зокрема, цей процес детермінований кросконституційним впливом європейських стандартів і супроводжується рецепцією концепцій, доктрин, принципів і досвіду держав із розвиненим рівнем демократії.

Особливо актуальним є дослідження механізму рецепції в контексті зовнішньополітичного курсу України на євроінтеграцію, що, у свою чергу, вимагає від України в тому числі гармонізації національного законодавства із законодавством Європейського Союзу. Так, у 2014 році Україна ратифікувала Угоду про асоціацію з Європейським Союзом [1], остаточно стала на шлях євроінтеграції. У заяві Парламенту зазначається: «Верховна Рада України розглядає ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом не лише як стимулюючий фактор для здійснення подальших реформ в Україні, а і як черговий крок на шляху до досягнення кінцевої мети європейської інтеграції – набуття повноправного членства в Європейському Союзі» [2].

Дослідження рецепції як загальноправового феномена насамперед проводились ученими в галузях теорії держави і права, цивільного та міжнародного права й торкались переважно проблеми рецепції римського приватного права (Г.М. Азнагулова, В.В. Копейчиков, Е.Ю. Куришев, З.П. Мельник, І.Б. Новицький, О.А. Підпригора, Й.О. Покровський, Ю.О. Тихомиров, С.В. Ткаченко, О.Д. Третьякова, В.А. Томсинов, Є.О. Харитонов, О.І. Харитонova та ін.). Серед зарубіжних науковців, які досліджували проблеми рецепції права, можна вказати таких: Г. Гроцій, А. Ватсон, Е. Вайс, Вольтер, Р. фон Ієринг, Е. Оруку, Н. Неновські, Ш. Монтеск'є, А. Рейнолдс, Ж.-Ж. Руссо, Ф.К. Савіньї та ін.

Серед учених, котрі вивчали окремі аспекти рецепції, в конституційному праві України можна назвати таких як М.О. Баймуратов, О.В. Батанов, Ю.О. Волошин, І.О. Гоша, А.І. Дудко, Н.В. Мішина, Т.С. Подорожна, С.А. Панасюк, В.М. Шаповал та ін.

Метою статті є дослідження механізму рецепції та кросконституційного впливу європейських стандартів у процесі становлення конституціоналізму в Україні.

Власне термін «кросконституційний» починає з'являтися у політології, соціології, а дедалі частіше й у науці конституційного права. Він складається з двох частин *cross* – «схрещуватись, перетинатись, проходити через», *constitution* – «конституція», тобто, якщо виходити із семантики зазначених термінів, можна запропонувати розуміти під ним здійснення державного будівництва під впливом власних конституційно-правових традицій і рецепції конституційного досвіду зарубіжних країн.

Зокрема, варто зазначити, що з моменту здобуття Україною незалежності відбувається процес становлення вітчизняної конституційної моделі організації державного будівництва, що характеризується зміною інституційного дизайну конституційного механізму публічної влади, при цьому активно використовується зарубіжний, зокрема європейський, досвід.

Рецепція європейських стандартів у практику державотворення в Україні може відбуватись кількома шляхами. По-перше, може мати добровільний характер і відбуватись у формі свідомого запозичення позитивного досвіду конституційного будівництва. Наприклад,

рецепція ідей тригілкового розподілу державної влади (ст. 6), ствердження соціальної, правової держави (ст. 1), розвиток форм безпосереднього народовладдя (ст. 69), визнання місцевого самоврядування (ст. 7), забезпечення реалізації прав людини (ст. 3) тощо свідомо запозичена, органічно вбудована в «тіло конституції» і продовжує розвиватись у процесі становлення конституціоналізму в Україні.

По-друге, рецепція особливо в конституційному праві може мати певне політичне забарвлення, відбуватись під впливом і навіть тиском країни-донора чи наддержавної надбудови (якою, власне, є Європейський Союз чи Рада Європи) й фактично набувати «вимушеного» характеру. Зокрема, це стосується процесу рецепції окремих європейських стандартів у національне конституційне право. Звісно, жодні норми міжнародного права не здатні здійснювати регулятивний вплив на внутрішньонаціональні суспільні відносини, адже для цього їм необхідно витримати передбачену конституційними нормами процедуру ратифікації, лише тоді вони стануть частиною законодавства конкретної держави й поступово відбуватиметься їх рецепція до національної правової системи.

Проілюструвати викладене можна на такому прикладі. Так, обираючи вектор зовнішньополітичного розвитку, спрямованого на євроінтеграцію, Україна 14 липня 1992 року подала заявку на вступ до Ради Європи. Резолюцією (92) 29 від 23 вересня 1992 року Комітет міністрів доручив Парламентській Асамблеї Ради Європи (далі – ПАРЄ) підготувати, згідно з положеннями Статутної Резолюції (51) 30 А, висновок із цього приводу. За результатами розгляду 26 вересня 1995 року ПАРЄ надала висновок № 190 щодо заявки України на вступ до Ради Європи. Відповідно до нього, Україні з боку європейської спільноти висунуто низку умов, за виконання яких їй пропонується стати членом Ради Європи. А саме протягом року з моменту вступу Україна зобов'язується прийняти низку нормативних актів відповідно до принципів Ради Європи у сфері законодавства, в т. ч. й конституційного, серед яких: 1) нова Конституція; 2) рамковий документ про правову політику України у сфері захисту прав людини; 3) закони про вибори та політичні партії; 4) визнати обов'язковість юрисдикції Європейського суду з прав людини; 5) ратифікувати Європейську хартію місцевого самоврядування; 6) ратифікувати низку конвенцій у сфері захисту прав людини; 7) скасувати смертну кару тощо [3].

Прийняття зазначених нормативних актів Україною сприяє не тільки виконанню низки міжнародних зобов'язань, а й здійсненню державного будівництва та розвитку конституціоналізму, орієнтованого на європейські демократичні пріоритети й загальнолюдські цінності.

Після прийняття Закону України «Про приєднання України до Статуту Ради Європи» від 31 жовтня 1995 року [4] Комітет міністрів РЄ затвердив рішення ПАРЄ про вступ України до Ради Європи від 9 листопада 1995 року [5], і фактично із цього моменту в нашій країні починається тривалий процес державного будівництва, що супроводжується рецепцією європейських стандартів. Але не всі вимоги, що висувались європейською спільнотою, Україна виконала вчасно й у повному обсязі, адже рецепція конституційно-правових норм як процес включає не тільки їх запозичення, а й сприйняття, впровадження, інтеграцію в національну правову систему. Механізм рецепції в конституційному праві супроводжується нормативним, організаційно-інституційним і функціональним компонентами, а тому цей процес подекуди є досить складним, неоднозначним, конфліктним і розтягнутим у часі. До того ж він вимагає від спеціально уповноважених суб'єктів конституційно-правових відносин злагоджених та активних дій, спрямованих на реалізацію взятих зобов'язань.

Так, за рік після підписання угоди про приєднання до Статуту Ради Європи Україні нарешті вдалось 28 червня 1996 року прийняти Конституцію, в якій синтезовано європейські ідеї, концепції і стандарти поряд з урахуванням вітчизняних традицій державотворення, а ратифікація Конвенції «Про захист прав людини і основоположних свобод» [6] відбулась 17 липня 1997 року, хоча її текст ратифіковано із заявами й застереженнями.

Лише в 1999 році розроблено Рамковий документ «Про Засади державної політики України в галузі прав людини», розроблений Міністерством юстиції та затверджений Постановою Верховної Ради України від 17 червня 1999 року [7]. У цьому документі визнається універсальність, взаємопов'язаність і взаємозалежність прав та основних свобод людини та громадянина, наголошується на особливому значенні права людини для політичного, економічного, соціального, історичного й культурного розвитку України, а також проголошується прагнення до поширення в українському суспільстві гуманістичного, заснованого на загальнолюдських цінностях та ідеалах світогляду й адекватної правової свідомості. Хоча варто зазначити, що, незважаючи на важливість прийняття цього документа, він лише свідчить про людиноцентристські пріоритети розвитку конституціоналізму в Україні та рецепцію доктринальних ідей, концепцій, принципів імплементація яких відбувається й досі.

Одинадцять років знадобилось, щоб прийняти Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» від 23 лютого 2006 року [8], дія якого спрямовується на врегулювання відносини, що виникають у зв'язку з обов'язком держави виконати рішення Європейського суду з прав людини у справах проти України; з необхідністю усунення причин порушення Україною Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод і закріплення впровадження в українське судочинство й адміністративну практику європейських стандартів прав людини.

Зобов'язання з ратифікації Європейської хартії місцевого самоврядування виконані через два роки, саме 15 липня 1997 року Хартію ратифіковано [9], а 1 січня 1998 р. вона набула чинності. Проте варто акцентувати на тому, що, оскільки ратифікація Хартії відбулась уже після прийняття Конституції України (1996 рік) та Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» (1997 рік), рецепція інституту місцевого самоврядування відбувається в умовах неоднозначності розуміння правової природи й сутності місцевого самоврядування, чому сприяє термінологічна неоднозначність визначення власне терміна «місцеве самоврядування» в зазначених нормативних актах.

Зокрема, відповідно до ч. 1 ст. 140 Конституції України, «місцеве самоврядування є правом територіальної громади ... вирішувати питання місцевого значення ...» [10], у ч. 1 ст. 2 Закону України «Про місцеве самоврядування» розширюється та деталізується поняття й закріплюється, що «місцеве самоврядування в Україні – це гарантоване державою право та реальна здатність територіальної громади ... самостійно або під відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування вирішувати питання місцевого значення ...» [11], ч. 1 ст. 3 ратифікованої пізніше Хартії під місцевим самоврядуванням розуміється «право і спроможність органів місцевого самоврядування в межах закону здійснювати регулювання та управління суттєвою часткою публічних справ, під власну відповідальність, в інтересах місцевого населення» [9].

Ураховуючи викладене, можна розуміти проаналізовану ситуацію так. Україна виконала міжнародні зобов'язання й ратифікувала Хартію, а, згідно з ч. 1 ст. 9 Конституції України, «чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України» [10]. Тобто фактично Хартія стає частиною внутрішньонаціонального законодавства України, але й досі точаться дискусії щодо того, місцеве самоврядування є «правом ... територіальної громади» чи все ж таки «правом ... органів місцевого самоврядування», тобто виникає нормативний дисбаланс, що заважає ефективно здійснювати рецепцію інституту місцевого самоврядування.

Більш складна ситуація відбувається з рецепцією мораторію на смертну кару. Зокрема, як уже зазначалось, однією з вимог щодо вступу України до Ради Європи, відповідно до висновку від 26 вересня 1995 року № 190, була необхідність протягом одного року з моменту вступу підписати і протягом трьох років ратифікувати Протокол № 6 Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, який передбачає введення мораторію на

виконання смертних вироків. Україна ж фактично підписала зазначений Протокол № 6 лише через два роки – 5 травня 1997 року, а ратифікація відбулась тільки 22 лютого 2000 року [12]. При цьому варто зазначити, що цей процес відбувався під як під зовнішньополітичним, так і внутрішньополітичним тиском.

Зокрема, в Резолюціях ПАРЄ неодноразово закликала українську владу дотримуватись зобов'язань і навіть погрожувала виключенням з Ради Європи. А саме, відповідно до Резолюції 1097 (1996) ПАРЄ від 28 червня 1996 року [13], Асамблея засуджує рішення про страту в деяких країнах Європи, при цьому наголошується, що особливо вона засуджує Україну за порушення взятих зобов'язань щодо запровадження мораторію на здійснення смертних покарань зі вступом у Раду Європи. Також попереджує країни (в т. ч. й Україну), що подальше порушення зобов'язань, особливо здійснення страти, буде тягнути наслідки відповідно до порядку № 508 (1995) [14], який містить припис такого змісту: «... якщо держава продовжує не дотримуватися своїх зобов'язань, Асамблея може направити рекомендацію Комітетові Міністрів із проханням ужити відповідних заходів, які передбачені статтею 8 Статуту Ради Європи, а саме прийняти рішення про припинення її членства в Раді Європи» [5].

У Резолюції 1112 (1997) від 1 січня 1997 року [15] містяться статистичні дані, відповідно до яких у першій половині 1996 року в Україні страчено 89 осіб, а тому висловлюється занепокоєння тим, що виконання смертних вироків проводилося таємно і що сім'ї страчених в'язнів не були поінформовані, а страчені поховані в безіменних могилах. Також у документі міститься вимога про негайне виконання зобов'язань і відмову від виконання смертних вироків, які ще залишаються невиконаними, а також попередження органів влади України про нератифікацію повноважень української парламентської делегації на наступній сесії.

Незважаючи на неодноразові попередження, Україна не змогла реалізувати зобов'язання за міжнародною угодою, а тому 27 січня 1998 року ПАРЄ в Резолюції 1145 (1998) [16] черговий раз наголошує, що нею отримано офіційне підтвердження про виконання смертних вироків в Україні після 29 січня 1997 року. Вона вражена тим, що принаймні 13 смертних вироків здійснено в Україні в 1997 році, а тому ПАРЄ вимагає: 1) щоб в Україні було зведено мораторій де-юре; 2) щоб було скасовано смертну кару законодавчим шляхом після обрання нового складу Парламенту й помилування Президентом усіх засуджених до смертної кари; 3) щоб були покращені умови утримання в'язнів-«смертників», а також нагадує, що за відсутності офіційного повідомлення Раді Європи з боку Президента України або Голови Парламенту України щодо введення на виконання смертних вироків мораторію де-юре вирішує розглянути питання скасування повноважень української парламентської делегації.

Попри доволі суттєвий тиск з боку європейської спільноти, яка застосовує й погрози, і вмовляння, Україні так і не вдалось у 1998 році запровадити мораторій на виконання смертних вироків. Тільки 29 грудня 1999 року Конституційний Суд України за поданням 51 народного депутата приймає Рішення № 11-рп/99 [17], відповідно до якого визнаються неконституційними статті Кримінального кодексу України, що передбачають смертну кару як вид покарання, а 22 лютого 2000 року нарешті парламент ратифікує Протокол № 6 і водночас приймає Закон, згідно з яким смертна кара замінюється на такий вид покарання, як довічне позбавлення волі [18]. Проте остаточне скасування смертної кари в Україні відбувається лише з прийняттям Кримінального кодексу України від 5 квітня 2001 року [19]. До того ж після ратифікації Протоколу № 13, який Україна підписала 3 травня 2002 року в м. Вільнюсі [20], відбувається скасування смертної кари за будь-яких обставин, а не тільки в мирний час, як це було передбачено Протоколом № 6, відповідно до якого не виключалась можливість застосування смертної кари за діяння, вчинені під час війни або невідвортної загрози війни.

Отже, рецепція мораторію на застосування смертної кари в Україні відбувалась під жорстким тиском європейської спільноти й мала вимушений характер, з одного боку, але, з іншого

боку, в процесі побудови сучасної європейської демократичної держави повинні спостерігатись загальносвітові тенденції антропоцентричного спрямування і стверджуватись гуманістичні ідеали.

Викладене дає змогу простежити механізм рецепції в дії та дійти висновку, що рецепція в конституційному праві є, з одного боку, феноменом, а з іншого – складним системно-структурним процесом, механізм якого вимагає виваженого підходу й узгодженої взаємодії відповідних суб'єктів конституційно-правових відносин, а також він може справляти вплив на функціонування інших галузей права. До того ж рецепція може відбуватись як у добровільному порядку у формі запозичення, так і мати вимушений характер в умовах реалізації міжнародних зобов'язань. Хоча «вимушений» характер є досить умовним поняттям, адже Україна є суверенною й незалежною державою та самостійним суб'єктом міжнародних відносин, а тому брати на себе міжнародні зобов'язання є її правом, а не обов'язком. Але якщо вже приймається рішення від імені Українського народу, то варто більш виважено підходити до ратифікації будь-яких міжнародних угод, зважаючи на правові наслідки, і готуватись до процесу рецепції конкретних інститутів чи окремих конституційно-правових норм заздалегідь, у тому числі й здійснювати гармонізацію внутрішньонаціонального законодавства. В іншому випадку кросконституційний вплив і подальший процес рецепції може мати негативні наслідки й призвести до правової дисгармонії. Наслідком позитивного кросконституційного впливу в процесі державотворення в Україні є ефективна рецепція конституційних ідей, концепцій, стандартів, інститутів, що сприятиме євроінтеграції та гармонізації вітчизняної та європейської правових систем.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Закон України від 16.09.2014. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1678-18>.
2. Про Заяву Верховної Ради України «Про європейський вибір України»: Постанова Верховної Ради України від 16.09.2014. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/ru/1679-18>.
3. Application by Ukraine for membership of the Council of Europe Opinion 190 (1995). URL: <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=13929&lang=en>.
4. Про приєднання України до Статуту Ради Європи: Закон України від 31.10.1995. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/398/95-вр>.
5. Статут Ради Європи від 05.05.1949. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001.
6. Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції: Закон України від 17.07.1997. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/475/97-вр>.
7. Про Засади державної політики України в галузі прав людини: Постанова Верховної Ради України від 17.06.1999. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/757-14>.
8. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23.02.2006. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15>.
9. Про ратифікацію Європейської хартії місцевого самоврядування: Закон України від 15.07.1997. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/452/97-вр>.
10. Конституція України від 28.06.1996. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
11. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр>.

12. Про ратифікацію Протоколу № 6 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, який стосується скасування смертної кари: Закон України від 22.02.2000. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3436-15>.
13. Про скасування смертної кари у Європі: Резолюція 1097 (1996) Парламентської Асамблеї Ради Європи від 28.06.1996. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_592.
14. Про дотримання державами-членами Ради Європи своїх зобов'язань: Директива № 508 (1995) Парламентської Асамблеї Ради Європи від 26.04.1995. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_157.
15. Про дотримання Україною зобов'язання, взятого при вступі до Ради Європи, щодо введення мораторію на виконання смертних вироків: Резолюція 1112 (1997) Парламентської Асамблеї Ради Європи, Комітету з правових питань і прав людини від 01.01.1997. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_593.
16. Виконання Україною смертних вироків: Резолюція 1145 (1998) Парламентської Асамблеї Ради Європи від 27.01.1998. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_594.
17. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 51 народного депутата України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статей 24, 58, 59, 60, 93, 190-1 Кримінального кодексу України в частині, що передбачає смертну кару як вид покарання (справа про смертну кару), від 29.12.1999. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v011p710-99>.
18. Про внесення змін до Кримінального, Кримінально-процесуального та Виправно-трудового кодексів України: Закон України від 22.02.2000 (утратив чинність). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1483-14/ed20000222>.
19. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
20. Про ратифікацію Протоколу № 13 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, який стосується скасування смертної кари за будь-яких обставин: Закон України від 28.11.2002. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/318-15>.

REFERENCES

1. “On Ratification of the Association Agreement between the European Union and its Members, of the one part, and Ukraine, of the other part ”: the Law of Ukraine dated September 16, 2014, available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1678-18>.
2. “On Statement of the Verkhovna Rada of Ukraine “On the European Choice of Ukraine”: the Resolution of the Verkhovna Rada of Ukraine dated 16.09.2014, available at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/ru/1679-18>.
3. “Application by Ukraine for membership of the Council of Europe Opinion 190” (1995), available at: <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=13929&lang=en>.
4. “On Ukraine’s Joining the Council of Europe”: the Law of Ukraine dated 31.10.1995, available at: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/398/95-вр>.
5. “Statute of the Council of Europe dated 05.05.1949, available at: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001.
6. “On the Ratification of Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms as of 1950 року”, the First Protocol and Protocols N 2, 4, 7 and 11 of the Convention; the Law of Ukraine dated 17.07.1997, available at: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/475/97-вр>.

7. "On Fundamentals of the State Policy of Ukraine in the Sphere of Human Rights": the Resolution of the Verkhovna Rada of Ukraine dated 17.06.1999, available at: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/757-14>.
8. "On Execution of Decisions and Application of the Practice of the European Court of Human Rights": the Law of Ukraine dated 23.02.2006, available at: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15>.
9. "On Ratification of the European Charter of Local Self-Government": the Law of Ukraine dated 15.07.1997, available at: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/452/97-вр>.
10. "The Constitution of Ukraine" dated 28.06.1996, available at: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
11. "On Local Self-Government in Ukraine": the Law of Ukraine dated 21.05.1997, available at: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр>.
12. "On Ratification of the Protocol No № 6 to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms concerning the Abolition of the Death Penalty до": the Law of Ukraine dated 22.02.2000, available at: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3436-15>.
13. (1996) "On the Abolition of the Death Penalty in Europe": Resolution 1097 of Parliamentary Assembly of the Council of Europe dated 28.06.1996, available at: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_592.
14. (1995), "On Compliance of Member States of the Council of Europe with their Obligations": Directive No 508 Parliamentary Assembly of the Council of Europe dated 26.04.1995, available at: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_157.
15. (1997), "On Ukraine's Compliance with Obligation Taken at Entry into the Council of Europe Concerning Death Penalty Freezing": Resolution 1112 of Parliamentary Assembly of the Council of Europe and Committee on Legal Affairs and Human Rights dated 01.01.1997, available at: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_593.
16. (1998), "Execution of Death Penalty by Ukraine": Resolution 1145 of the Parliamentary Assembly of the Council of Europe dated 27.01.1998, available at: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_594.
17. "Judgment of the Constitutional Court of Ukraine in the case upon the constitutional petition of 51 People's Deputies of Ukraine concerning the conformity of the Constitution of Ukraine (constitutionality) with the provisions of Arts. 24, 58, 59, 60, 93, 190-1 of the Criminal Code of Ukraine in the part providing death penalty as a type of punishment (Case of Death Penalty) dated 29.12.1999, available at: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v011p710-99>.
18. "On Amendments to the Criminal, Criminal Procedure and Correctional Labour Codes of Ukraine" dated February 22, 2000 (expired), available at: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1483-14/ed20000222>.
19. "Criminal Code of Ukraine" dated 05.04.2001, available at: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
20. "On Ratification of the Protocol No 13 to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms Concerning the Abolition of the Death Penalty": the Law of Ukraine dated 28.11.2002, available at: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/318-15>.